

VÄIKE-MAARJA VALLA
EELARVESTRAATEEGIA
AASTATEKS 2025-2028

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS	3
1.2. EELARVESTRATEEGIA STRUKTUUR JA PROGNOOSIMISPROTSESS	4
1.3. PROGNOOSI EELDUSED.....	5
2. MAJANDUSLIK OLUKORD RIIGIS	7
3. VÄIKE-MAARJA VALLA MAJANDUSLIKKU ARENGUT MÕJUTAVAD TEGURID	8
4. PÕHITEGEVUSE EELARVE.....	9
5. INVESTEERIMISTEGEVUS.....	14
6. FINANTSEERIMINE	15
8. NETOVÕLAKOORMUS	16
9. KOKKUVÕTE	17

1. SISSEJUHATUS

Väike-Maarja vallavalitsuse tegevuse lähtealuseks on valla arengukava koos tegevuskava ja eelarvestrateegiaga. Valla eelarvestrateegia koostamise peaesmärgiks on omavalitsuse pikemaajalise jätkusuutliku arengu tagamine ning tulude/kulude parem planeerimine. Eelarvestrateegia annab rahalised orientiirid valla võimalustest arengukavas kavandatud tegevuste realiseerimiseks.

Arengukava koos eelarvestrateegiaga on alus iga-aastase vallaelarve prioriteetide määramisel. Eelarve kaudu tagatakse valla arenguks vajalikud ressursid kalendriaasta jooksul. Väike-Maarja valla arengukavas püstitatud eesmärkide ja vastavate tegevuste elluviimiseks on vajalik kindlustada valla tulubaasi stabiilsus ning finantsiline iseseisvus.

Käesolev eelarvestrateegia on koostatud kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse (edaspidi KOFS) § 20 ja kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (edaspidi KOKS) § 37² alusel ja selle koostamise hetkel kasutada olnud teabest.

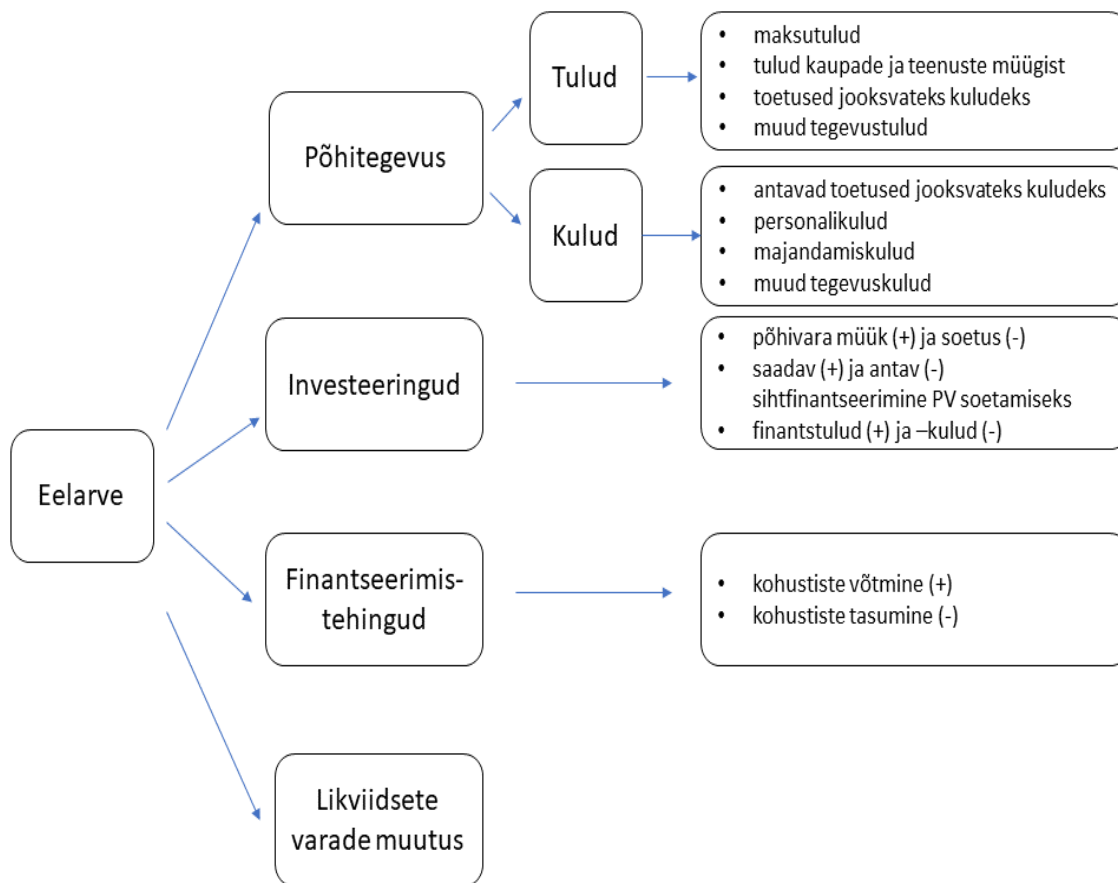
Eelarvestrateegia koostatakse neljaks eelseisvaks eelarveaastaks ning seda korrigeeritakse vajadusel igal aastal tulenevalt majanduskeskkonnas toimuvatest muutustest. Põhilisteks valla finantsolukorda iseloomustavateks näitajateks eelarvestrateegias on põhitegevuse tulem, investimistegevuse osakaal ja netovõlakoormus. Nimetatud näitajate abil saab ülevaate valla omafinantseerimise võimekusest ning uute laenukohustiste võtmise vajadustest ja võimalustest.

Väike-Maarja valla eelarvestrateegia planeerimisel on eesmärkideks seatud:

- positiivne põhitegevuse tulem;
- vajalike investeeringute rahastamine ning erinevate toetusmeetmete kaasamine;
- võlakoormuse võimalikult madal tase;
- finantsdistsipliini tagamise meetmetest kinnipidamine.

1.2. EELARVESTRAATEEGIA STRUKTUUR JA PROGNOOSIMISPROTSESS

Eelarvestrateegia on koostatud vastavalt *joonisel 1* toodud eelarve struktuurile.

Joonis 1: Eelarve struktuur

Eelarvestrateegia prognoosimisprotsess koosnes neljast etapist:

- põhitegevuse tulude ja kulude prognoosimine,
- investeerimistegevuse prognoosimine vastavalt arengukavale,
- laenu võtmise vajaduse ja võimaluste väljaselgitamine ning kalkuleerimine,
- likviidsete varade muutuse leidmine ja valla netovõlakoormuse arvutamine.

1.3. PROGNOOSI EELDUSED

Väike-Maarja valla eelarvestrateegia koostamisel on tulude ja kulude arvutamisel lähtutud eelnevate aastate kogemustest, majandusprognosidest ning valla arengukavas sätestatud eesmärkidest. Arengukava ja eelarvestrateegia käesoleva perioodi läbivaks märksõnaks on keskendumine energiasäästule, seejuures on prioriteetseteks valdkondadeks haridus ja majandus. Lisaks eeltoodule on perioodil 2024-2028 valla arengukavas kavandatud järgmised tegevussuunad.

Üldvalitsemise valdkonnas on suund endiselt efektiivsuse ja kvaliteedi suurendamisele, kavas on teenistujatele erialase hariduse ja koolituse võimaldamine, teenistujate töötingimuste parandamine, vallavara efektiivsem kasutus.

Hariduse valdkonna põhirõhk on suunatud seadusega omavalitsusüksusele pandud ülesannete täitmisele. Prioriteetideks on turvalise õppe- ja töökeskkonna loomine, õppekorralduse ja kasvatuses täiustamine, üldharidusvaldkonna koolivõrgu säilitamine, noortele ajakohaste ja mitmekülgsete huvitegevuste loomine. Oluliseks peetakse haridustöötajate pädevuse ja motiveerituse tõstmist ning kogukonnas olevate võimaluste kaasamist õppekavadesse. Suuremateks investeringuobjektideks on kavandatud Rakke uue lasteaiahoone projekteerimine ja ehitamine ning tehnosüsteemide kaasajastamine ja energiasäästmislahenduste rakendamine Väike-Maarja Gümnaasiumis. Tegevusena on planeeritud ka omavalitsuse haridusvõrgu arengukava koostamine, mis võimaldab analüüsida rahaliselt kõige suurema valdkonna võimalikke korralduslikke alternatiive.

Kultuuri valdkonnas on eesmärgiks toimiv mitmekesine tegevus, kultuuripärandi säilimine ja eksponeerimine, valla mainet ja atraktiivsust suurendavate kultuuri- ja spordisündmuste korraldamine ja toetamine, koostöövõrgustike (sh turism) loomine.

Sotsiaalse heaolu valdkonnas on prioriteediks laste arenguks soodsa keskkonna loomine, hoolekandeteenuste mitmekesistamine, eakatele ja erivajadustega inimestele tingimuste loomine igapäevaseks toimetulekuks, erivajadustega lastele vajalike tugiteenuste tagamine, terviseedendamise projektide elluviimine. Sotsiaalvaldkonna investeeringud on suunatud sotsiaalhoolduskeskuse renoveerimisele, puuetega inimestele avalikesse hoonetesse ligipääsetavuse võimaluste loomisele ning sotsiaaltöötajate sõiduvahendite vahetamisele energiasäästlikumate vastu.

Majanduse valdkonna prioriteedid on elu- ja ettevõtluskeskkonna atraktiivsuse suurendamine. Tehakse koostööd riiklike, Lääne-Viru maakonna ja PAIK piirkonna ettevõtluse arendamise tugistruktuuridega. Valdkonna prioriteedid hõlmavad teede korrastamist, kergteede võrgustiku laiendamist, välisvalgustuse uuendamist, parkide ja haljasalade olukorra parendamist. Valdkonna suurim investeeringuna on teostamisel Tehno ettevõtlusala arendus.

Esmakordselt on arengukavas tegevuskava lisa, milles kajastuvad investeeringud, mis ei mahtunud sellesse eelarvestrateegia perioodi ja nendega ei ole käesoleva eelarvestrateegia koostamisel arvestatud. Uute toetusmeetmete avanemisel, kavandatud investeeringute ärajäämisel vmt korral, on võimalik teostada investeeringuid, mis on toodud arengukava tegevuskava lisas.

Lisaks arengukavas kokku lepitud prioriteetidele tegevusvaldkondades on eelarvestrateegia koostamisel lähtutud ka alltoodud majanduslikest eeldustest:

1. Väike-Maarja vallas elab rahvastikuregistri andmetel 01.01.2024 seisuga 5586 inimest (5679 (2023), 5704 (2022), 5828 (2021), 5870 (2020) ja 5948 (2019)), st inimeste arv on langustrendis;
2. Rahandusministeeriumi hinnangul on Eesti majandus languses ning 2024.a kevadise majandusprognooosi alusel peaksid teisel poolaastal kasvule pöörduma nii tööstus-, ehitus- kui ka teenuste sektori lisandväärtus.
3. Statistikaameti andmetel tõusid hinnad 2024.a juunis eelmise kuuga 0,3 protsenti ja aasta varasemaga võrreldes kiirenes hinnakasv 3,4 protsendini. Energiahindade alanemine ja sisemaise hinnasurve järk-järguline taandumine hoiab inflatsiooni aeglustumistrendil.
4. Tööturu seis on vaatamata majanduslangusele tugev. Rahandusministeeriumi 2024.a kevadise majandusprognooosi alusel tõmbab erasektor tööjõukulused kokku, kuid töötuse hüpet ei nähta. Prognoositakse, et palgakasv ületab inflatsiooni.
5. Koos elanike arvu langusega vallas on ka maksumaksjate arv languses;
6. Maamaksu määrad muutuvad alates 2025. aastast;
7. Euroala praegune majanduspoliitiline kurss oluliselt ei muutu.

2. MAJANDUSLIK OLUKORD RIIGIS

Eesti Pank prognoosib Eesti majanduse seisu paranemist 2024.a juuni majandusprognoosi kohaselt. Vastava prognoosi majandusprognoosi kohaselt nähakse käesoleva aasta teises pooles majanduse uut elavnemist. Majanduse kasvule pöördumist toetab eelkõige nõudluse taastumine välisturgudel, mis aitab eksportivaid ettevõtteid. Tugevana püsinud tööturg ning rahapoliitiliste intressimäärade langetamine aitavad omakorda kaasa majapidamiste ostujõu taastumisele. Samas on prognoosis ebakindlust endiselt palju, kuna muu hulgas tuleb arvestada ka geopoliitilistest pingetest tulenevate riskidega. Tarneahelate ja energiaga seonduv määramatus on vähenenud, aga sõja ja geopoliitiliste riskide realiseerumine võivad majanduse väljavaadet olulisel määral mõjutada.

Rahapoliitika pidurdav mõju majanduskasvule võib leeveneda. Euroopa Keskpanga nõukogu on langetanud intressimäärasid, mis turuootustel põhinevalt kajastus euribori languses juba varemgi. Intresside alanemine leevendab laenukulu nii majapidamiste kui ka ettevõtete jaoks ning mõjub majandusele turgutavalt. Samas on kiire hinnakasvu taandumine euroalal osutunud varem hinnatust inertsemaks, mistõttu oodatakse rahaturgudel küll edasist intresside alanemist, kuid varem arvatust aeglasemas tempos. Intressimäärade alanemine jätab laenukohustusega inimestele rohkem raha kätte ja loob paremad eeldused majapidamiste tarbimiskulutuste ning ettevõtete investeeringute kasvuks.

Hinnatõusu pidurdab eelmise aastaga võrreldes nõrgem nõudlus, sest varem tarbimisele tuge pakkunud nn pandeemiasäästude ja teisest pensionisambast saadud raha turgutav mõju tarbimisele on lõppenud.

	2022	2023	2024*	2025*	2026*
majanduse maht jooksevhindades mld (€)	35,98	37,68	39,38	41,48	43,43
majanduskasv püsihindades (%)	-0,5	-3,1	-0,6	3,2	3,1
hinnatõus (%)	19,4	9,2	3,2	2,4	1,9
töötus (%)	5,6	6,4	7,6	7,2	6,8
keskmine brutopalk (€)	1645	1832	1959	2049	2147
keskmise palga muutus (%)	11,7	11,4	6,9	4,6	4,8
eelarvetasakaal (% SKPst)	-0,8	-3,4	-3,2	-4,4	-3,5

Tabel 1. Majandusprognoos põhinäitajate kaupa (allikas: Eesti Pank kevad 2024). *prognoos

Kokkuvõtvalt võib öelda, et EP prognoosi kohaselt Eesti majanduslangus lähiajal aeglustub, samuti aeglustub hinnatõus, töötuse tase hakkab 2024. aastast langema. Tööturu olukord on hea, palgad kasvavad, kuid netopalgakasvu ja tarbijate ostujõudu mõjutab endiselt hindade tõus.

3. VÄIKE-MAARJA VALLA MAJANDUSLIKKU ARENGUT MÕJUTAVAD TEGURID

2017. aasta haldusreformi käigus liideti Väike-Maarja vallaga Rakke vald. Valla suurus on nüüd 682,43 km². Vallas on 4 alevikku (Väike-Maarja, Rakke, Simuna, Kiltsi) ja 64 küla. Valla keskuseks on Väike-Maarja alevik.

Nii Väike-Maarja valla elanike arv kui ka tööealiste elanike arv on langustrendis. Väike-Maarja vald on suutnud vaatamata demograafilise olukorra halvenemisele säilitada finantsvõimekuse rahuldava taseme ja panustada vallale vajalike investeeringute teostamisse. Hoolimata maapiirkonnale omastest majandusprobleemidest on ettevõtlusaktiivsus vallas püsinud stabiilse ja mitmekesisena.

Perioodi eesmärgiks on Väike-Maarja valla elukeskkonna jätkuv parendamine tagades erinevate valdkondade tasakaalustatud ja jätkusuutlik areng. Prioriteetideks on investeeringud energiasäästu- ja roheenergia lahenduste kasutuselevõtmisele fookusega eelkõige hariduse- ja majandusvaldkonnale.

Piirkonna ettevõtete peamised tegevusalad on taime- ja loomakasvatus, kaubandus, teenindus, transport, ehitus, masinate ja seadmete remont, saematerjali tootmine. Majanduselu edendamiseks on paikkond avatud väljastpoolt tulevatele investeeringutele. Väike-Maarja valla elanike tööhõivet iseloomustab seotus Rakvere linnaga ja kohalike suuremate tööandjatega.

Väike-Maarja valla lähimineviku finantsnäitajaid võib iseloomustada alljärgnevate tunnuste abil:

Tugevused

- Mõistlik võlakoormuse tase.
- Tulude (sh tulumaksu laekumine) kasv.
- Investeeringute suurenemine, kaasrahastamise leidmise võimekus.
- Mitmekesine ettevõtlus.

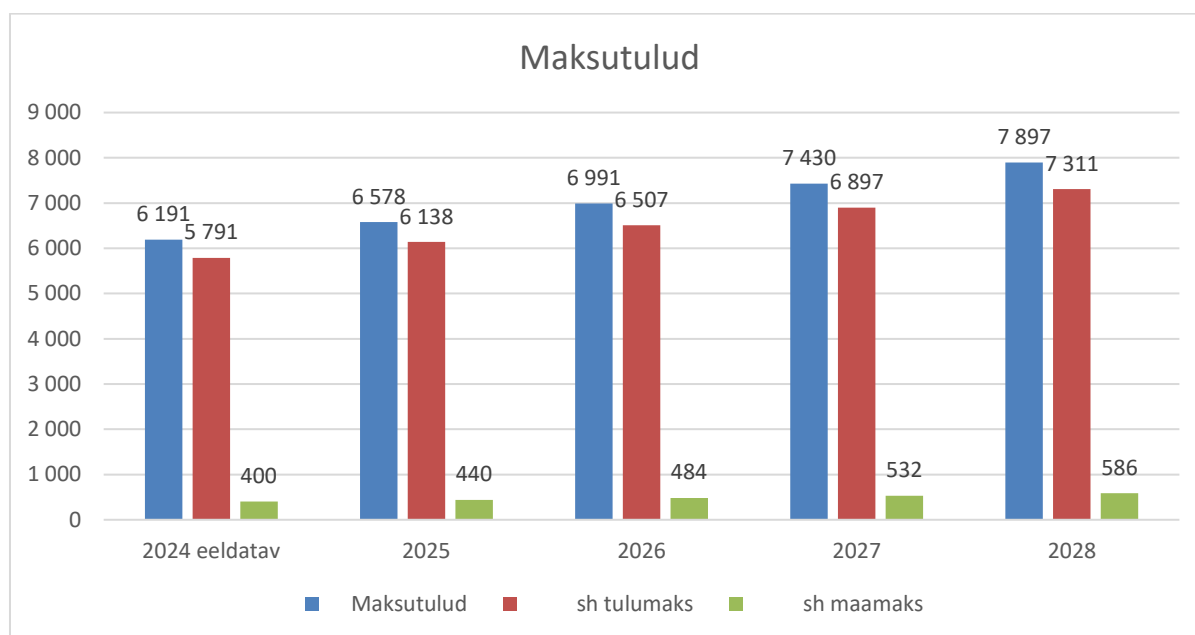
Nõrkused

- Elanike arv on vähenenud ning elanikkond vananeb, see on pidurdanud valla tulubaasi kasvu ning üldist arengut.
- Maksumaksjate arvu langustrend.
- Sõltuvus riigieelarvest.
- Piirkonna keskmine brutopalk jääb riigi keskmisele alla.

4. PÕHITEGEVUSE EELARVE

KOFS järgi jagunevad tulud põhitegevuse ja investeerimistegevuse tuludeks. Põhitegevuse tulud on jaotatud oma sisult nelja valdkonda: maksutulud, tulud kaupade ja teenuste müügist, saadavad toetused tegevuskuludeks ja muud tegevustulud.

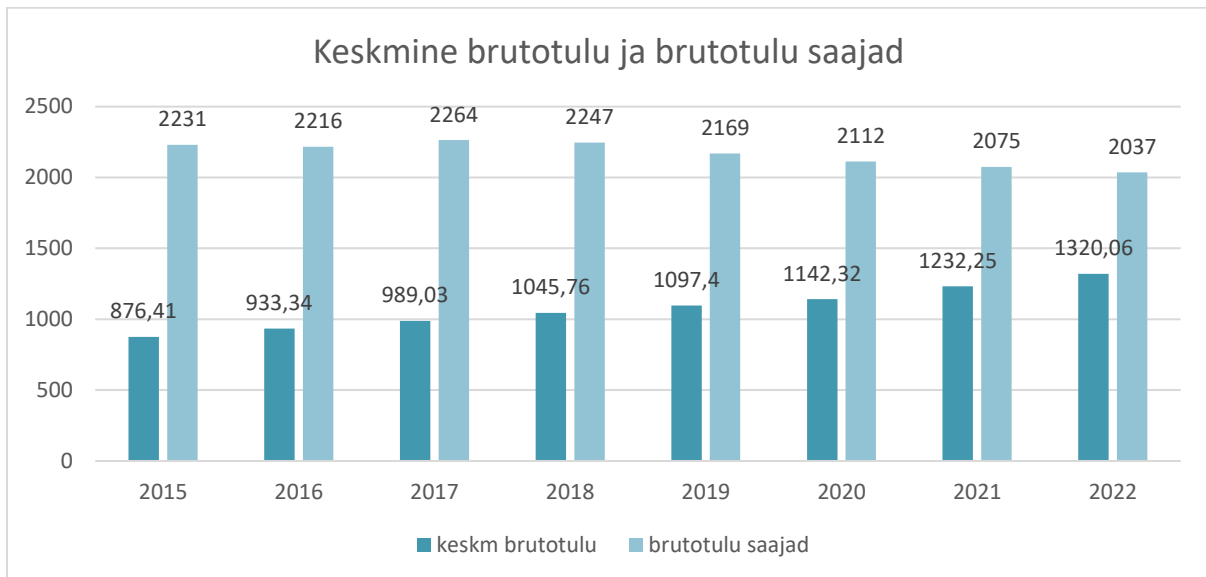
Põhitegevuse tulude kasv on prognoositud tarbijahinnaindeksi alusel (va füüsilise isiku tulumaks), kuid siiski mitte liiga optimistlikult. Enamik kasvust tuleneb füüsilise isiku tulumaksu (FIT) laekumise suurenemisest.

Joonis 3. Maksutulude prognoos 2024-2028 (tuh €).

Kõige suurema osakaaluga põhitegevuse tululiik on FIT, moodustades valla eelarvetuludest 40-45%. Enim mõjutavad tulumaksu laekumist maksumaksjate arv, keskmine brutosissetulek, tööhõive ning FIT laekumise brutotulu protsent (riigi keskvalitsuse otsusel). Lisaks eelnevale on FIT laekumise planeerimisel aluseks eelnevate aastate FIT laekumine.

Joonisel 4 on näha aasta keskmine brutotulu saajate ja keskmise tasu dünaamika.

Joonis 4. Aasta keskmine brutotulu ja saajate ja töötute arv 2015-2022 (allikas: Statistikaamet)

Tulumaksu laekumiste võrdlus (tabel 2) näitab kasvutrendi. Samas peab prognooside koostamisel arvestama, et võimalike tagasilöökide korral ei tekiks olulisi tagasiminekuid valla eelarves. Alljärgnevas tabelis on esitatud FIT laekumise võrdlus alates 2020. aastast. Muutuse protsent on kasv konkreetse kuu kohta võrreldes eelmise aasta sama perioodiga.

FIT	2020	2021	Muutus (%)	2022	Muutus (%)	2023	Muutus (%)	2024	Muutus (%)
	jaanuar	331,097	333,158	0.6%	367,117	10.2%	384,121	4.6%	440,241
veebruar	336,954	338,707	0.5%	376,479	11.2%	416,049	10.5%	444,525	6.8%
märts	384,001	378,700	-1.4%	408,197	7.8%	449,949	10.2%	503,252	11.8%
aprill	370,511	379,213	2.3%	394,236	4.0%	434,397	10.2%	482,336	11.0%
mai	347,061	366,388	5.6%	388,338	6.0%	436,809	12.5%	475,028	8.7%
juuni	352,286	388,354	10.2%	432,916	11.5%	465,254	7.5%	513,715	10.4%
juuli	351,625	374,800	6.6%	407,701	8.8%	451,064	10.6%		
august	350,925	377,606	7.6%	403,689	6.9%	440,031	9.0%		
september	354,133	365,972	3.3%	398,563	8.9%	451,854	13.4%		
oktoober	356,614	443,941	24.5%	434,303	-2.2%	441,364	1.6%		
november	365,590	380,382	4.0%	422,292	11.0%	451,755	7.0%		
detsember	429,156	474,686	10.6%	483,571	1.9%	508,611	5.2%		
KOKKU	4,329,953	4,601,907	6.3%	4,917,401	6.9%	5,331,257	8.4%	2,859,097	

Tabel 2. FIT laekumise võrdlus eurodes eelnevatel aastatel.

Maamaks on riiklik maks, mis laekub täies ulatuses KOV eelarvesse. Maamaks lähtub maa maksustamishinnast. 2022. aastal toimus maa korraline hindamine, mille tulemusel määrati maadele uued hinnad, mis hakkasid kehtima alates 2024. aastast. Alates 2024. aastast on maksumäärad järgnevad: 1) maatulundusmaa kõik kõlvikud, v.a. õuema kõlvik – 0,5% maa maksustamishinnast aastas, 2) äri- ja tootmismaa ja kõik muud sihtotstarbed – 1% ja 3) elamu- ja õuema – 0,5%. Maamaksu olulise tõusu vastu rakendati 2024. aastal nn kaitsemehhanismi,

mis ei võimaldand maamaksu summat suurendada üle 10%. Alates 2025.aastast on keskvalitsus suurendanud tõusu maksimaalset suurust ning üldjuhul see ei või ületada 50%.

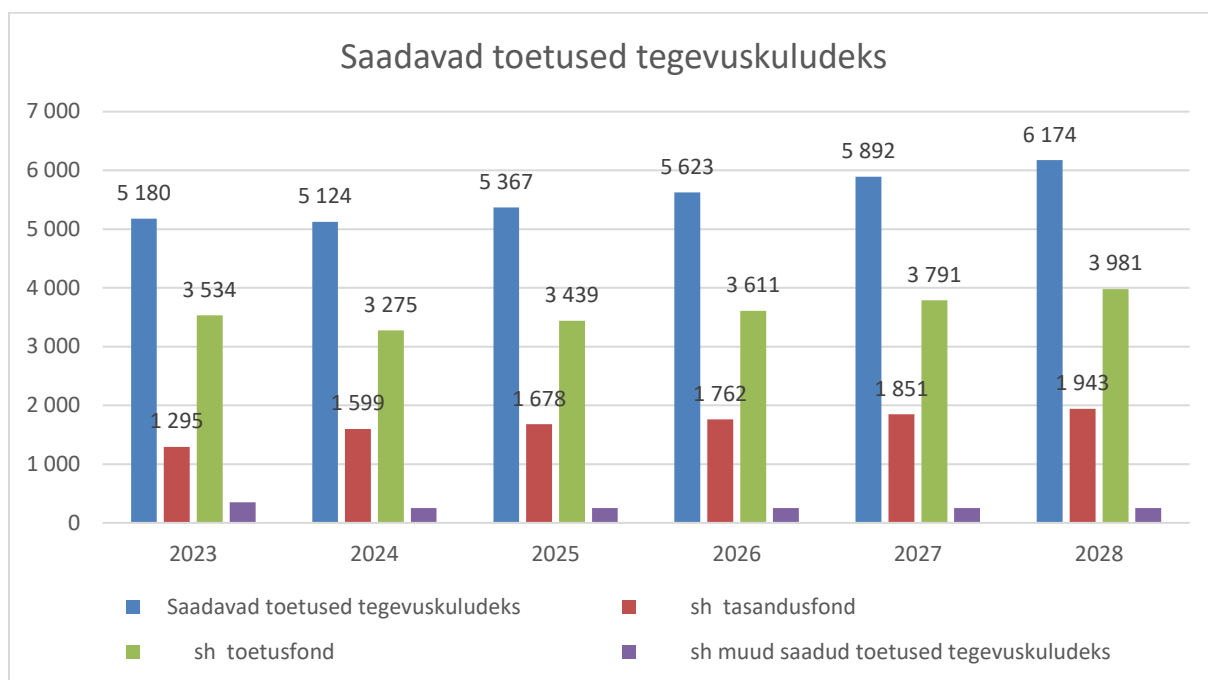
Tulud kaupade ja teenuste müügist moodustavad valla eelarve tuludest kuni 10%. Omatuludest omakorda ligikaudu 50% moodustavad hooldekodude kohatasud, neile järgnevad haridusasutuste tegevus (kohatasud, toiduraha jmt) ning elamu- ja kommunaalmajanduse tulud. Eelarvestrateegiasse on prognoositud laekumised lähtudes eelmistel aastatel laekunud summadest ning kaupade ja teenuste hindade üldisest kallinemisest. 2023. aasta juulist jõustus nn pikaajalise hoolduse reform, millega vähendati teenusel olijate või nende laste koormust hooldekodu kohatasude tasumisel. Keskvalitsus eraldas pikaajalise hoolduse reformi teostamiseks omavalitsustele rahalised vahendid esialgu läbi toetusfondi ning seejärel muudeti tulumaksu kaudu omavalitsustele eraldatavat FIT. Reformi tulemusena suurenesid üle-Eesti hooldekodude kohatasud ning läbi selle ka Väike-Maarja valla poolt makstavad hooldekodude kulud.

Saadavad toetused moodustavad valla eelarve tuludest olulise osa ehk ligikaudu 43%. Toetusfond toetab kohalikke omavalitsusi konkreetsete ülesannete täitmisel. Toetusfond koosneb valdkondlikest toetusliikidest, võimaldades katta õpetajate tööjõukulusid, tagada koolilõunat, maksta toimetulekutoetusi ja hooldada kohalikke teid. Tasandusfondi eesmärk on ühtlustada omavalitsuste võimalusi avalike teenuste osutamisel.

Toetuste kavandamisel on arvestatud, et need järgivad üldise majanduskasvu liikumist. Toetusfondist laekuvate summade planeerimisel on aluseks võetud eelnevate aastate dünaamika. Tasandus- ja toetusfondist laekuvate summade kasvuks on planeeritud 5%.

Lisaks tasandus- ja toetusfondi summadele on eelarvestrateegias arvestatud muud sihtotstarbelised toetused (eelkõige projektipõhised toetused). Muud laekumised on prognoositud arvestades senist laekumise dünaamikat.

Joonisel 5 on ülevaade eelarvestrateegiasse planeeritud toetustest.

Joonis 5. Saadavad toetused 2023-2028 (tuh €)

Põhitegevuse kulud on jaotatud eraldi antavateks toetusteks ja muudeks tegevuskuludeks (mis omakorda koosnevad personalikuludest, majandamiskuludest ja muudest kuludest). Põhitegevuse kulude maht jõuab eelarvestrateegia perioodil 14 miljoni euro piirini. Põhitegevuse kulude planeerimisel on arvesse võetud eelnevate aastate kulude dünaamikat ning arengukavas sätestatud eesmärgid ja prognoosi eelduseid.

Kulude mahu kasvul on mitu välist põhjust:

- Riigi keskvalitsuse otsused palgatõusuks riigi eelarvest. Kohalikud omavalitsused panustavad oma eelarvest lisavahendeid, et tagada konkurentsivõimeline palgatase.
- Riigi eelarve eraldised tegevuskulude toetuseks suurenevad. Näiteks toetused sotsiaalseteks garantiideks, pikaajalise hoolduse tagamiseks ja mitmesugusteks projektitoetusteks.
- Üleüldine hindade tõus, mis suurendab kaupade ja teenuste maksumusi.

Eelarvestrateegia põhitegevuse kulude planeerimise põhialused olid:

- Põhitegevuse kulude kasv peab jääma väiksemaks põhitegevuse tulude kasvu tempost;
- Kuigi inflatsioon suurendab mitmeid sisendeid, siis eesmärk on hoida majandamiskulud stabiilsena – selle nimel teostatakse ka mitmeid investeeringuid, et säästa jooksvatelt kuludelt;
- Hallatavate asutuste töötajatele tagada eelarvestrateegia perioodil võrreldav palgakasv vähemalt Lääne-Viru maakonna keskmise palgakasvuga;

- Optimeerida taristu ülalpidamiskulusid ja vabaneda mittevajalikest varadest;
- Optimeerida juhtimist, tõsta töötajate motivatsiooni ja pädevusi ning võimekust teha tööd produktiivsemalt.

Väike-Maarja valla põhitegevuse kuludest on suurima osakaaluga personalikulud, moodustades tegevuskuludest ca 65%, järgnevad majandamiskulud kuni ligikaudu 30% (majanduskulude osakaal kogukuludest väheneb järk-järgult eelarvestrateegia perioodil), antavad toetused ligikaudu 5% ning muud tegevuskulud alla 1%.

Põhitegevuse tulem võrdub põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude vahega. KOFS järgi ei ole põhitegevuse tulemi negatiivne väärtus üldjuhul lubatud. Kui põhitegevuse tulemi väärtus on negatiivne, siis see tähendab, et omavalitsus ei suuda katta jooksvate tulude arvelt jooksvaid kulusid. Sellisel juhul finantseeritakse põhitegevuse kulusid põhivara müügi ja reserve arvelt. Ühekordsete tulude arvelt põhitegevuse kulude finantseerimine pikemal perioodil on riskantne ning nende tulude kehvema laekumise korral võib tekkida oht sattuda finantsraskustesse ning omavalitsuses ei ole tagatud põhitegevuse rahastuse jätkusuutlikkus.

Väike-Maarja valla põhitegevuse tulemi väärtused prognoosiperioodi jooksul on igal prognoosiperioodi aastal positiivsed (toodud tabelis 3).

	2024 eeldatav täitmine	2025	2026	2027	2028
Põhitegevuse tulud	12,733,077	13,290,798	13,996,972	14,743,439	15,532,602
Põhitegevuse kulud	12,497,165	12,854,000	13,223,000	13,604,000	13,999,000
Põhitegevuse tulem	235,912	436,798	773,972	1,139,439	1,533,602

Tabel 3. Põhitegevuse tulem aastatel 2024-2028 (€)

Andmetest on näha, et põhitegevuse tulem on igal aastal kindlalt positiivne ning kasvab alates 2023. aastast kuni 2027. aastani. Samas alljärgnevatest peatükkidest selgub, et järgnevatel aastatel ei suuda põhitegevuse tulemi positiivne väärtus katta ära kogu investeerimistegevuseks vajaminevat summat ning nende vahe tuleb finantseerida laenudega.

5. INVESTEERIMISTEGEVUS

Investeeringustegevuse eelarveosa koosneb investeeringustegevuse tuludest (põhivara müük), investeeringuteks saadavatest tuludest ning investeeringustegevuse kuludest.

Investeeringustegevus ületab kogu strateegia perioodi jooksul põhitegevuse tulemi summat ning investeeringustegevuse kulud ületavad põhivarade müügist saadavaid tulusid. Investeeringute teostamist võimaldab positiivne põhitegevuse tulem, planeeritud saadavad projektitoetused ja laenugevus. Kuna põhitegevuse tulem on positiivne ja kasvutrendis, on vallal võimalus panustada investeeringustegevusse ehk teisisõnu: investeeringute tegemise võimekus sõltub valla omafinantseerimise võimekusest. Olulised on põhitegevuse tulemi ja investeeringustegevuse tulemi vahetamine ning investeeringute sotsiaalmajanduslikud mõjud.

Eelarvestrateegias on arvestatud kõigi valla arengukava tegevuskava põhitabelis planeeritud projektide elluviimisega, alltoodud tabelist 4 on näha investeeringute maht valdkondade ja eelarveaastate kaupa.

	2024 eeldatav täitmine	2025 eelarve	2026 eelarve	2027 eelarve	2028 eelarve
04 Majandus	1,250,000	500,000	500,000	1,010,000	500,000
<i>sh toetuse arvelt</i>	625,000	0	0	342,000	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	625,000	500,000	500,000	668,000	500,000
05 Keskkonnakaitse	15,000	15,000	15,000	15,000	15,000
<i>sh toetuse arvelt</i>					
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	15,000	15,000	15,000	15,000	15,000
06 Elamu- ja kommunaalmajandus	150,000	30,000	30,000	30,000	30,000
<i>sh toetuse arvelt</i>					
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	150,000	30,000	30,000	30,000	30,000
08 Vabaaeg, kultuur ja religioon	35,784	648,000	0	200,000	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	515,000	0	150,000	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	35,784	133,000	0	50,000	0
09 Haridus	2,855,300	2,658,000	2,560,000	1,300,000	1,200,000
<i>sh toetuse arvelt</i>	1,106,820	1,716,000	1,689,600	858,000	792,000
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	1,748,480	942,000	870,400	442,000	408,000
10 Sotsiaalne kaitse	12,900	20,000	20,000	50,000	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	12,900	20,000	20,000	50,000	0
KÕIK KOKKU	4,318,984	3,871,000	3,125,000	2,605,000	1,745,000
<i>sh toetuse arvelt</i>	1,731,820	2,231,000	1,689,600	1,350,000	792,000
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	2,587,164	1,640,000	1,435,400	1,255,000	953,000

Tabel 4. Olulisem investeeringustegevus valdkondade lõikes perioodil 2024-2028

6. FINANTSEERIMINE

Eelarve tulem võrdub põhitegevuse eelarveosa ja investeerimistegevuse eelarveosa summaga. Prognoosi aastatel on eelarve tulem negatiivne, kuna investeerimistegevus on oluliselt suurem põhitegevuse tulemist. Negatiivne eelarve tulem tuleb katta kas täiendava laenuga või likviidsete varade arvelt. Kuigi tehtavad investeerimiskulutused mõjutavad negatiivselt valla finantspositsiooni suurendades võlakoormust, tuleb arvestada investeeringute sotsiaal-majanduslikku kasutegurit.

Väike-Maarja valla finantseerimistegevus on kavandatud põhimõttel, et investeeringuteks kasutatakse võimalikult palju omavahendeid ning võetakse võimalikult vähe laenu. Siiski on vald eelarvestrateegia perioodiks prognoosinud investeeringute teostamiseks laenu võtta. Eelarvestrateegias planeeritud võlakohustiste kasv on arvestatud lähtudes finantsdistsipliini tagamise meetmetest ning valla netovõlakoormus jääb KOFS-is sätestatud piirmääradesse.

Väike-Maarja valla olemasolevad ja planeeritavad laenukohustised aasta lõpu seisuga ning likviidsete varade jäägid on esitatud tabelis 5.

	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Finantseerimistegevus	182,519	2,157,392	1,063,000	630,400	25,000	-575,000
Kohustiste võtmine (+)	550,000	2,650,000	1,710,000	1,205,400	625,000	
Kohustiste tasumine (-)	-367,481	-492,608	-647,000	-575,000	-600,000	-575,000
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	-314,404	-208,944	-155,202	38,972	4,439	130,602
Likviidsete varade jääk aasta lõpuks	364,845	155,901	699	39,671	44,110	174,712
Võlakohustised kokku aasta lõpu seisuga	3,731,133	5,888,525	6,951,525	7,581,925	7,606,925	7,031,925

Tabel 5. Finantseerimistegevus ja vabade vahendite ülevaade aastatel 2023-2028

8. NETOVÕLAKOORMUS

Finantsdistsipliini tagamiseks sätestab KOFS finantsdistsipliini tagamise meetmed, milleks on kinnipidamine KOV põhitegevuse tulemi lubatavast väärtusest ja kinnipidamine netovõlakoormuse ülemmäärast. Netovõlakoormus on võlakohustiste ja likviidsete varade kogusumma vahe aruandeaasta lõpu seisuga. KOFS sätestab, et netovõlakoormus võib aruandeaasta lõpul ulatuda lõppenud aruandeaasta kuuekordse põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude vaheni, kuid ei tohi ületada sama aruandeaasta põhitegevuse tulude kogusummat, ning kui nimetatud kuuekordne põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude vahe on väiksem kui 60% vastava aruandeaasta põhitegevuse tuludest, võib netovõlakoormus ulatuda kuni 60%ni vastava aruandeaasta põhitegevuse tuludest. 2020. aastal tõsteti seoses koroonaviirusest tuleneva majandusliku ebastabiilsusega ajutiselt netovõlakoormuse lubatud määrasid 80%ni kuni aastani 2024; sealt edasi hakkab netovõlakoormuse lubatud ülemmäär vähenema 5% võrra aastas, kuni jõuab 2028. aastal tavapärase 60%ni.

Väike-Maarja valla netovõlakoormuse summalised näitajad on toodud alljärgnevas tabelis:

	2024 eeldatav täitmine	2025	2026	2027	2028
Netovõlakoormus (eurodes)	5 888	6 931	7 537	7 586	7 012
Netovõlakoormus (%)	45%	52%	54%	51%	45%
Netovõlakoormuse ülemmäär (eurodes)	100186	9 970	9 797	9 583	9 319
Netovõlakoormuse individuaalne ülemmäär (%)	80,0%	75,0%	70,0%	65,0%	60,0%
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	4 454	3 073	2 260	2 000	2 357

Tabel 6. Väike-Maarja valla konsolideerimisgrupi võlakoormus 2023-2028 (tuh €)

KOFS näeb ette finantsdistsipliini tagamise meetmed kogu kohaliku omavalitsuse arvestusüksusele, kuhu kuuluvad lisaks kohaliku omavalitsuse üksusele ka konsolideerimisgruppi kuuluvad sõltuvad üksused. Sõltuv üksus on defineeritud kui raamatupidamise seaduse mõistes kohaliku omavalitsuse üksuse otsese või kaudse valitseva mõju all olev üksus, kes on saanud kohaliku omavalitsuse üksuselt, riigilt, muult avalik-õiguslikult juriidiliselt isikult või eelnimetatud isikute valitseva mõju all olevatelt üksustelt üle poole tuludest või kes on saanud toetust ja renditulu kohaliku omavalitsuse üksustelt ja nende valitseva mõju all olevatelt üksustelt rohkem kui 10 protsenti vastava aasta põhitegevuse tuludest.

Väike-Maarja valla arvestusüksusesse kuuluvad OÜ Pandivere Vesi ja Väike-Maarja Tervisekeskus OÜ. KOFS alusel kuulub finantsdistsipliini tagamise meetmete arvestamisel ainult konsolideerimisgruppi kuuluvad sõltuvad üksused ehk Väike-Maarja Tervisekeskus OÜ. Väike-Maarja valla konsolideeritud arvestusüksuse võlakohustised strateegia perioodi jooksul kasvavad, netovõlakoormus suureneb ning moodustab prognoosiperioodi viimasel aastal 42,5 % põhitegevuse tuludest. Maksimaalsele netovõlakoormusele (65%) jääb see oluliselt alla. Perioodi lõpuks on planeeritud kogu netovõlakoormuseks (Väike-Maarja vald + Väike-Maarja Tervisekeskus OÜ) 6,8 miljonit eurot. Samas keskvalitsuse poolt kehtestatud kogu netovõlakoormuse maksimumiks on 9,6 miljonit eurot, mis tähendab, et vallal on lubatud lisaks eelarvestrateegias kavandatule laenukoormust maksimaalselt suurendada veel ligi 2,8 miljoni euro võrra.

9. KOKKUVÕTE

Väike-Maarja valla eelarvestrateegia koostamise aluseks on valla arengukava koos tegevuskavaga. Samuti on strateegia koostamisel arvestatud valla demograafiliste arengusuundade ja majanduslike arengutega riigis.

Siiski on Väike-Maarja valla konsolideeritud majandusüksuse põhitegevuse tulude ja kulude suhe positiivne kogu eelarvestrateegia perioodil ning kasvavas trendis. Samas arvestusüksuse eelarve tulem on negatiivne, kuna vajalikud investeerimiskohustused ületavad investeerimiseks kasutada olevat põhitegevuse tulemit. Investeerimistegevusi saab finantseerida täiendava laenurahaga, kuna laenukoormuse rahuldav tase annab võimaluse kaasata vajadusel täiendavaid finantsvahendeid. Eelarvestrateegia perioodi jooksul püsib valla põhitegevuse tulem positiivne ning omavalitsusel on võimalik panustada vajalikku investeerimistegevusse.

Seoses uue EL rahastuperioodiga on oluline, et Väike-Maarja vallal säiliks ka edaspidi piisavalt vaba investeerimisvõimekust, et oleks võimalus oluliste objektide renoveerimisel kaasata EL toetusmeetmete rahalisi vahendeid.

Eelarvestrateegia lisaks on arvestustabel, mis on esitatud tabelitena vastavalt rahandusministeeriumi vormile (Lisa 1).